

COVID-19 Pandemisi ile Mücadelede Tıbbi Sosyal Hizmetin Rolü

The Role of Medical Social Work in Combating the COVID-19 Pandemic

Seval BEKİROĞLU^{1*}

^{1*}Başkent Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara, Türkiye

Özet

COVID-19 ile mücadelede tıbbi sosyal hizmet uzmanları, sağlık alanındaki mesleki uygulamalarını içeren tıbbi sosyal hizmet uygulamaları ile ön saflarda çalışan sağlık ekibinin önemli bir üyesidir. COVID-19 pandemisinin başlangıcından itibaren tıbbi sosyal hizmet uzmanları; virüsün sağlık çalışanları, hastalar ve hasta yakınları üzerinde yarattığı fiziksel, ruhsal, ekonomik ve sosyal sorunları çözmeye önemli roller üstlenmiştir. Bununla birlikte daha önceki pandemilerde de olduğu gibi pandemi ile mücadele tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının rollerini ele alan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Buradan hareketle bu çalışmada, pandemi ile mücadelede tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının üstlendikleri rolleri ortaya koymak amaçlanmıştır. Tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının rolleri, hastane ortamında sunulan tıbbi sosyal hizmet uygulamaları çerçevesinde ele alınmıştır. Bu çalışma, gelecekteki olası salgınlara hazırlıklı olmada tıbbi sosyal hizmetin öneminin anlaşılmasına ve yeniden düşünülmesine önemli katkı sağlamaktadır.

Anahtar kelimeler: COVID-19 pandemisi, tıbbi sosyal hizmet, rol

Abstract:

In the combating the COVID-19, medical social workers are an important member of the healthcare team working at the forefront with medical social work practices. Medical social workers from the beginning of the COVID-19 pandemic; has played an important role in the solving the physical, mental, economic and social problems caused by the virus on healthcare professionals, patients and their relatives. However, as in previous pandemics, studies on the roles of medical social workers in combating pandemics are quite limited. From this point of view, this study aims to reveal the roles of medical social workers in combating

*Yazışma Adresi: Seval Bekiroğlu, Baskent Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara, Türkiye

E-posta adresi: sbekiroglu@baskent.edu.tr

Gönderim Tarihi: 17 Mayıs 2021, Kabul Tarihi: 01 Haziran 2021.

Yazar sırasına göre ORCID: 0000-0003-0712-6653

pandemics. The roles of medical social workers have been discussed in medical social work practices provided in the hospital setting. This study makes an important contribution to understanding and rethinking the importance of medical social work in preparing for possible future epidemics.

Key words: COVID-19 pandemic, medical social work, role

© 2021 Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakóltesi Dergisi. Tüm Hakları Saklıdır.

1. Giriş

2019 Aralık ayında, Çin'in Wuhan şehrinde ilk vakanın görölmesinden yaklaşık üç ay sonra, hem Çin içinde hem de dışında yayılımının çok hızlı olması ve ölümle sonuçlanması nedeniyle Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından COVID-19 (SARS-CoV-2) pandemisi ilan edilmiştir (World Health Organization, 2021a). DSÖ tarafından pandemi olarak ilan edildiği tarihle aynı gün, yani 11 Mart 2020 itibari ile virüs Türkiye'de de görölmeye başlanmıştır. O günden bugüne yaşanan olumlu gelişmelere (başarılı aşı çalışmaları) karşın yeni mutasyonlarla birlikte COVID-19 hızlı bir şekilde yayılmaya (192 ölke) ve endişe duyulan uluslararası bir halk sağlığı tehditi olmaya devam etmektedir (World Health Organization, 2021b). 28 Nisan 2021 tarihi itibari ile ölkemizde bugüne kadar doğrulan vaka sayısı toplam 46.751.026 olup, virüs nedeni ile hayatını kaybeden kişi sayısı ise 39.398'dir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2021a).

COVID-19 ile mücadelede, sosyal hizmet uzmanları sağlık alanındaki mesleki uygulamalarını içeren tıbbi sosyal hizmet uygulamaları ile önemli bir role sahiptir. Dünyada 1905, Türkiye'de ise 1960'lı yıllardan itibaren sağlık alanında sunulan tıbbi sosyal hizmet uygulamaları ile ayakta ya da yatarak tedavi gören hastaların tıbbi tedaviden etkili bir şekilde yararlanması, ailesi ve çevresi ile ilişkilerinin düzenlenmesi, tedavi sürecini etkileyen psikososyal ve sosyoekonomik sorunları çözümlenerek işlevselliklerini yeniden kazanması amaçlanmaktadır (Bekiroğlu, 2016; T.C. Sağlık Bakanlığı, 2011). Bu çerçevede tıbbi sosyal hizmet uygulamalarının odağındaki müracaatçı grubunu; kimsesiz, terk ve bakıma muhtaç, ihmal, istismar ve şiddet mağduru, engelli, yaşlı, il dışından gelen/kalacak yer sorunu yaşayan, yoksul/tedavi giderlerini karşılayamayan, kronik, ruh sağlığı bozulmuş, alkol ve madde bağımlısı sığınmacı, mülteci, yabancı uyruklu, tedaviye uyum sorunu yaşayan hastalar oluşturmaktadır (Bekiroğlu, 2016; T.C. Sağlık Bakanlığı, 2011). Sağlık alanında çalışan tıbbi sosyal hizmet uzmanları, hastaların ve hasta yakınlarının tedavi süreci

ile ilişkili yaşadıkları fiziksel, ruhsal, ekonomik ve sosyal sorunlarını çözmeye ve onların destek sistemlerini harekete geçirmede önemli rollere sahiptir.

2014'den beri DSÖ tarafından *Sağlık Hizmetlerinde Salgın ve Pandemiye Eğilimli Akut Solunum Enfeksiyonlarının Önlemesi ve Kontrolü* başlıklı yayınlanan kılavuzlarda da görüldüğü üzere (Chun ve Sing, 2020) tıbbi sosyal hizmet uzmanları, pandemi ile mücadelede ön saflarda çalışan sağlık ekibinin önemli bir üyesidir. Ülkemizde de COVID-19 salgını yönetiminde, Sağlık Bakanlığının koordinasyonundaki Bilimsel Danışma Kurulunun hazırladığı güncel bilgilerle yenilenen rehber çerçevesinde (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2021a; T.C. Sağlık Bakanlığı, 2021b); COVID-19 temaslı takibi, evde hasta izlemi ve filyasyon çalışmalarını yürüten sağlık çalışanları arasında tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının yer aldığı alandan gelen bilgiler arasındadır.

COVID-19 pandemisinin başlangıcından itibaren tıbbi sosyal hizmet uzmanları; halk sağlığının korunması ve geliştirilmesinde, virüsün sağlık çalışanları, hastalar ve hasta yakınları üzerinde yarattığı fiziksel, ruhsal, ekonomik ve sosyal sorunları çözmeye önemli roller üstlenmiştir (Ajibo, 2020; Chen ve Zhuang, 2021; Rowlands, 2007; Vishal ve Phil, 2021). Bununla birlikte daha önceki pandemilerde (SARS, MERS gibi) de olduğu gibi tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının rolleri yeterince belgelenmemiştir (Chun ve Sing, 2020). Buradan hareketle bu çalışmada, küresel bir halk sağlığı sorunu olan pandemi ile mücadelede tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının üstlendikleri rolleri ortaya koymak amaçlanmıştır. Tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının rolleri, dünyada ve ülkemizde hastane ortamında sunulan tıbbi sosyal hizmet uygulamaları çerçevesinde ele alınmıştır. Bu çalışma, gelecekteki olası salgınlara hazırlıklı olmada tıbbi sosyal hizmetin önemini anlaşılmasına ve yeniden düşünülmesine önemli katkı sağlamaktadır.

Hastane Ortamında Sunulan Tıbbi Sosyal Hizmet Uygulamaları

Pandemi öncesindeki hastane ortamında sunulan tıbbi sosyal hizmet uygulamalarında, ayakta ya da yatarak tedavi gören hastaların tıbbi tedaviden etkili bir şekilde yararlanması, ailesi ve çevresi ile ilişkilerinin düzenlenmesi, tedavi sürecini etkileyen psikososyal ve sosyoekonomik sorunları çözümlenerek işlevselliklerini yeniden kazanması amaçlanmaktaydı (Bekiroğlu, 2016; T.C. Sağlık Bakanlığı, 2011). Ancak dünyanın birçok yerinde olduğu gibi ülkemizde de COVID-19 salgınının başlamasıyla birlikte hastane ortamındaki tıbbi sosyal hizmet uygulamaları birçok hastanenin kısmen veya tamamen kapatılması nedeniyle sınırlandırılmıştır (Chun ve Sing, 2020; Vishal ve Phil, 2021). Dolayısıyla bu çalışmada, pandemi

ile m¼cadele kapsamında hastane ortamında sunulan tıbbi sosyal hizmet uygulamaları; sağlık ekibi içerisindeki ve COVID-19 hasta ve yakınlarına ilişkin tıbbi sosyal hizmet uzmanının beliren yeni rolleri çerçevesinde ele alınmıştır.

Sağlık ekibi içerisindeki rolleri

Hastane ortamında mesleki uygulamalarını gerçekleştirirken tıbbi sosyal hizmet uzmanları, sağlık hizmeti sunan multidisipliner ekibin bir parçası olarak hareket ederler. Ekip ¼yeleri arasındaki etkili iletişim ve destekleyici ilişkiler, meslekler arası bir ekibin işbirliği yapmasının temelini oluşturmaktadır (Youngwerth ve Twaddle, 2011). Bilinmektedir ki ekip içerisinde mesleki rollerin belirsiz olması, ekibi olumsuz etkileyerek ¼yeler arasında gerilime neden olabilmektedir (McNeil, Mitchell, ve Parker, 2013). ¼yeler arasındaki gerilimin genellikle doktorların sosyal hizmet uzmanlarının rol¼n¼ kabul etmemesi ve sosyal hizmet uzmanlarının d¼zenlemelerine katılmaması durumunda ortaya çıktığından hareketle (Gabriellov ve Veleminsky, 2014) rollerin ekip tarafından kabul g¼rerek belirlenmesi oldukça ¼nemlidir. Bu y¼n¼yle daha ¼nce deneyimlenmemiş pandemi ile m¼cadele kapsamındaki multidisipliner ekipte, tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının profesyonel rollerini yerine getirmek için ¼ncelikle destekleyici bir çalışma ortamı oluşturması, ihtiyaçları hızlı bir şekilde değerlendirmesi, hizmetlerdeki aksaklıkları/eksiklikleri belirlenmesi, meslekler arası işbirliğini teşvik etmesi ve kademeli olarak yeni roller inşa etmesi gerekmiştir (Chen ve Zhuang, 2021).

Chen and Zhuang (2021), pandemi ile m¼cadele kapsamında tıbbi sosyal hizmet uzmanının destekleyici bir çalışma ortamı oluşturmasında ve mesleki rollerini ortaya koymasında ekibin diğer ¼yelerinin g¼venini kazanmasının ve desteklerini almasının oldukça ¼nemli olduğunu vurgulamıştır. Bunu sağlamaya y¼nelik tıbbi sosyal hizmet uzmanının başlangıçta; ekip toplantı notlarının kaydedilmesi, verilerin g¼ncellenmesine yardımcı olma, d¼zenlemelerin iyileştirilmesi, g¼nl¼k raporların oluşturulması ve gereksinim duyulan malzemelerin temin edilmesi gibi daha idari roller ¼stlenebileceđini belirtmiştir. Daha sonra gerçekleştirilen ekip toplantılarında; hastaların, ailelerinin ve ekip ¼yelerinin/sağlık çalışanlarının yaşadıkları zorluklara ve ihtiyaçlarına (personelin ruh sağlığı ihtiyaçları da dahil olmak ¼zere) dikkat çekilerek ekip içerisinde sosyal hizmet uzmanının mesleki rol¼n¼ ortaya koymanın ¼nemini vurgulamıştır (Chen ve Zhuang, 2021).

Pandemi ile m¼cadele kapsamında multidisipliner sağlık ekibi tarafından hastanede sunulan sağlık hizmetlerinin amacı sadece tıbbi tedavi değildir. Sağlık ekibi, hastaların sadece fiziksel sağlık ihtiyaçlarına değil, psikososyal ihtiyaçlarına da cevap vermelidir. Bu durum sağlık ekibi içerisinde tıbbi sosyal hizmet

uzmanının rolünü/desteğini ifade etmektedir. Ancak tıbbi sosyal hizmet uzmanları, sağlık ekibi içerisinde sadece hasta ve yakınlarının değil sağlık ekibinin de ihtiyaçlarına bütüncül bir yaklaşımla cevap verebilen meslek elemanıdır (Stanhope, Videka, Thorning, ve McKay, 2015). Bu yönüyle tıbbi sosyal hizmet uzmanları, pandemi ile mücadele kapsamında içerisinde bulunduğu stres ve baskı ile karşı karşıya kalan sağlık ekibinin kendi fiziksel ve zihinsel sağlık ihtiyaçlarını fark etmelerini sağlamaya odaklanmıştır (Chen ve Zhuang, 2021).

Çalışmalar pandemiye sağlık çalışanlarının, hem virüse yakalanmada hem de ruhsal bozuklukların gelişiminde yüksek risk altında olduğunu göstermektedir (Kontoangelos, Economou, ve Papageorgiou, 2020). Sağlık çalışanları; yüksek enfeksiyon riski, alışılmadık klinik roller, daha uzun çalışma saatleri, okullar ve kreşler kapalıyken artan çocuk bakımı ihtiyacı ile ilişkili yeni stresörlere yoğun bir şekilde maruz kalmıştır. Yüksek enfeksiyon riski altında yeterince dinlenmeden, çoğu zaman eksik olanaklarla, güvensiz bir durumda çalışmak durumunda kalmıştır (Badahdah vd., 2020). Sağlık çalışanlarının COVID-19 hastalarıyla, bazen uygun kişisel koruyucu ekipman olmaksızın sık teması, derin bir korku, stres, uyku bozukluğu ve anksiyete kaynağı yaratarak ciddi ruhsal etkilenme yaşamalarına neden olmuştur (Greenberg, Docherty, Gnanapragasam, ve Wessely, 2020). Özellikle COVID-19 hastalarının teşhisi, tedavisi ve bakımıyla doğrudan ilgilenen ön saftaki sağlık çalışanları daha çok güçlük yaşamaktadır (Greenberg vd., 2020; Kontoangelos vd., 2020; Pappa vd., 2020; Stuijzand vd., 2020). Bu yönüyle tıbbi sosyal hizmet uzmanları, uygulamalarını gerçekleştirdiği sağlık ekibinin yaşadıkları güçlükleri fark etme ve güçlüklerin aşılmasına yönelik psikososyal destek hizmetlerini sunmada önemli rollere sahiptir.

Tıbbi sosyal hizmet uzmanları ekip üyeleriyle güvene dayalı ilişkiler kurarak, onların biyopsikososyal ihtiyaçlarını değerlendirmeye odaklanmıştır. İhtiyaçlara göre savunucu, kolaylaştırıcı, psikososyal danışman ve psikoeğitimci rollerini geliştirmişlerdir. Çin'de tıbbi sosyal hizmet uzmanları, ekip liderinin desteğini de alarak sağlık çalışanlarının fiziksel ve ruh sağlığı ihtiyaçlarına dikkat çekmeye ve geliştirmeye yönelik grup çalışması, bilgilendirme toplantıları gibi atölye çalışmaları gerçekleştirmişlerdir. Sağlık çalışanlarının stresini azaltmaya ve olumlu kişiler arası ilişkileri geliştirmeye yönelik nefes egzersizleri ve vücut taramalarını içeren mindfulnes seansları düzenlemişlerdir. Uygulamalar sonrasında sağlık çalışanları, bu seansların stresli iş ortamından uzaklaşmalarına, yaşadıkları güçlükler karşısında daha kararlı, sakin ve rahat hissetmelerine yardımcı olduğunu belirtmiştir (Chen ve Zhuang, 2021). Sosyal hizmet

uzmanının sağlık çalışanlarına yönelik bu ve benzeri müdahaleleri, onların sosyal hizmet uzmanları hakkında daha fazla şey öğrenmesini ve tıbbi sosyal hizmetin önemini anlamasını sağlayan çalışmalar olması yönüyle ayrıca önemlidir.

Rowlands (2007), pandemi ile mücadele kapsamında tıbbi sosyal hizmet uzmanının sağlık ekibi içerisindeki rollerini; ekip ruhunu geliştirmeye yönelik düzenli toplantılar düzenleyerek ekibe psikososyal destek sağlama, sağlık personelinin suçluluk duygusu gibi duyguları üzerine çalışma ve kendisi de dahil olmak üzere zayıf noktaları ile başa çıkmalarını sağlama, karantinaya alınması gereken personele ayrıca özen gösterme ve sağlık ekibinin virüsten korunmada güvenliğini sağlama şeklinde özetlemiştir.

Tıbbi sosyal hizmet uzmanları hasta, hasta yakını ve sağlık çalışanları arasında her zaman bir köprü görevi görmüştür. COVID-19 sürecinde de, tıbbi sosyal hizmet uzmanları COVID-19 hastaları ve hasta yakınları ile sağlık çalışanları arasında doğrudan bir köprü görevi görmektedir. Özellikle pandemi ile mücadele kapsamında sağlık çalışanları ağır bir iş yükünü göğüslediğinden bu görevin daha önemli hale geldiği söylenebilir. Yoğun iş temposu, sağlık ekibinin kapsamlı bir şekilde hastaların ihtiyaçlarına yanıt verme becerilerini engelleyebilmektedir. Bu noktada kolaylaştırıcı ve savunucu rolü ile tıbbi sosyal hizmet uzmanı, ekibin hastaların psikososyal ihtiyaçlarını fark etmelerini sağlayarak hastalara ilişkin duyarlılıklarını ve yanıt verme becerilerini geliştirmiştir (Chen ve Zhuang, 2021).

COVID-19 hasta ve yakınlarına yönelik tıbbi sosyal hizmet uygulamaları

COVID-19 ve daha öncesindeki (SARS) pandemilerle mücadele kapsamında hastane ortamında sunulan tıbbi sosyal hizmet uygulamalarını ele alan çalışmalar (Ajibo, 2020; Chen ve Zhuang, 2021; Rowlands, 2007; Vishal ve Phil, 2021) incelendiğinde, COVID-19 hastalarına ve yakınlarına yönelik tıbbi sosyal hizmet uygulamalarının içeriği şu şekilde özetlenebilir:

- Virüs taramasını gerçekleştirme/koordine etmek
- Hasta ve yakınlarını gereksinim duydukları hizmetlere yönlendirmek
- Hastaların aileleri/arkadaşları ile iletişimlerini sağlamak için teleservisler, internet, video, sosyal medya bağlantılarını kullanmak
- Sağlık durumu ve virüs hakkında bilgilendirici çalışmalar yapmak
- Tedavinin yarattığı yalnızlık duygusunu, korkuyu ve kaygıyı azaltmak da dahil olmak üzere psikososyal destek sunmak

- Kayıp ve yas konularında danışmanlık yapmak
- Çevreleri tarafından damgalanmalarına yönelik sosyal adalet ve insan haklarına uygun bir şekilde sağlık hizmeti almalarını sağlamak üzere savunuculuk yapmak

COVID-19 hasta ve yakınlarına yönelik tıbbi sosyal hizmet uygulamalarının odağını, hastaların ve yakınlarının virüse ilişkin ihtiyaç duydukları bilgi gereksinimlerinin karşılanmasını sağlamak, sağlık durumlarını/virüsü anlamalarına yardımcı olmak, virüsle mücadelede etkili başa çıkma mekanizmaları geliştirmelerini sağlamak ve virüse yakalanmaya ilişkin muhtemel duyguları ile baş etme becerilerini geliştirmek oluşturmaktadır. Bununla birlikte hastane ortamında tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının çalıştıkları birimlere (pandemi servisi, karantina merkezi, aşı kliniği gibi) göre rolleri (danışman, arabulucu, eğitici) ve görevleri (ruh sağlığı risklerini belirlemek, sevkleri yönetmek, ihtiyaç duyulan kaynaklara erişim sağlanması gibi) çeşitlenmektedir (Youngwerth ve Twaddle, 2011).

COVID-19 hasta ve yakınlarına yönelik tıbbi sosyal hizmet uygulamalarının sunumunda pandemi öncesine göre değişim olmuştur. COVID-19 süreci ile birlikte tıbbi sosyal hizmetlerin sunumunda, müracaatçı ile yüz yüze gerçekleştirilen görüşmelerin yerini, müracaatçının rızası doğrultusunda koruyucu ekipmanla ve mesafe kurallarına uyarak gerçekleştirilen görüşmeler ya da müracaatçıların mahremiyetini ihlal etmeden internet/online ve telefon yoluyla güvene dayalı kurulan empatik ilişkiler almıştır (Banks vd., 2020; Rowlands, 2007). Yine salgın sebebi ile normal sürece göre kaynaklar daha kısıtlı hale gelmiş, dolayısıyla müracaatçıların öncelikli ihtiyaç ve taleplerine cevap verilmesi gerekmiştir (Banks vd., 2020).

COVID-19 hastaları hastanede kaldıkları süre içerisinde, fiziksel durumları ve çevresel güvenlikleri konusunda endişelidir. Çoğu yaşadıkları hastalık semptomlarının seviyesine göre korkuyu farklı seviyelerde yaşamaktadır. Bunun yanında hastalığın belirtileri (ateş, öksürük gibi) ve uykusuzluk gibi tedavinin olumsuz etkileri ruhsal sağlıklarının kötüleşmesine neden olmaktadır. Hastalar; stres, kaygı, inkar öfke ve korku gibi duygusal ve depresif belirtileri yoğun yaşamaktadır (Xiang vd., 2020). Bu yönüyle tedavi hizmeti alan hasta ve yakınlarına psikolojik destek sağlamak oldukça önemlidir. Sosyal hizmet uzmanları, hasta ve yakınlarının ihtiyaç duydukları psikososyal desteği sağlamada, virüsten korunma kapsamında doğrudan psikolojik destek hizmeti veremediği için Skype, Zoom gibi online platformlar aracılığıyla birey ve grup çalışmalarını gerçekleştirmek durumunda kalmışlardır. Çin'de tıbbi sosyal hizmet uzmanları, hastaların ruhsal sağlığını korumaya ilişkin nefes egzersizleri gibi rahatlama ve kişisel bakım önerilerinin yer aldığı

broşürler hazırlayıp hastalara dağıtarak önleyici psikososyal destek hizmeti sunmuşlardır (Chen ve Zhuang, 2021). Nijerya'da tıbbi sosyal hizmet uzmanları, COVID-19 salgını sırasında pandeminin psikolojik etkilerini ortadan kaldırmaya yönelik hasta ve yakınlarına danışmanlık hizmetleri sunmuştur (Ajibo, 2020).

SARS salgını sırasında Singapur'da tıbbi sosyal hizmet uzmanları, hastane yönetimi tarafından SARS'ı Hong Kong'dan Singapur'a getiren indeks hasta dahil olmak üzere doğrulanmış ve şüpheli SARS hastalarının ailelerini desteklemede en uygun sağlık çalışanları olarak kabul edilmiştir. Virüse yakalanan veya virüs şüphesi bulunan tüm bireyler ve aileleri sosyal hizmet uzmanlarına sevk edilerek, psikososyal destek almaları sağlanmıştır (Rowlands, 2007). Ülkemizde de COVID-19 salgını yönetiminde, Sağlık Bakanlığının koordinasyonundaki Bilimsel Danışma Kurulunun hazırladığı güncel bilgilerle yenilenen rehber çerçevesinde (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2021a; T.C. Sağlık Bakanlığı, 2021b), tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının COVID-19 temaslı takibi, evde hasta izlemi ve filyasyon çalışmalarını yürüten sağlık çalışanları arasında olduğu alandan gelen birgiler arasındadır.

Tıbbi sosyal hizmet uzmanları, hastanede tedavi hizmeti alan hastaların aileleri ile iletişime geçmesinde aracı rolünü üstlenmiştir. SARS salgınında, salgın riskinden ötürü video konferans yöntemi ile enfekte hastaların yakınları ile iletişim kurması sağlanmıştır. İletişim biçimi olarak kullanılan video konferansın gerçekleştirilmesi için hastaların ihtiyaç duydukları gereksinimler karşılanmıştır (cep telefonu veya dizüstü bilgisayar edinme). Hastane ziyaretlerinde ise aile üyeleri hastayla fiziksel temas kuramadığından bant, kart, afiş ve beyaz tahta kullanımı gibi diğer iletişim stratejileri kullanılmıştır (Rowlands, 2007).

Bununla birlikte Hindistanda ve Nijeryada olduğu gibi tıbbi sosyal hizmet uzmanları, polikliniğe gelen her hastanın ve yakınlarının COVID-19 hakkında bilgilendirilmesi, belirti gösteren (yüksek ateş gibi) bireylerin taramasını koordine etme, triyaj protokolünü gözlemleme ve temas takibi gibi yeni roller üstlenmiştir (Ajibo, 2020; Vishal ve Phil, 2021). Hindistan'da COVID-19 aşısının piyasaya sürülmesi ile birlikte hastaneler bünyesinde kurulan aşı ekibine dahil edilen tıbbi sosyal uzmanlarının rollerine yenisi eklenmiştir. Aşı ekibinde tıbbi sosyal hizmet uzmanları, aşı tereddütlerini azaltmaya ve insanların aşuya ilişkin güvenlerini sağlamaya ilişkin aşı öncesi danışmanlık yapmışlardır. Hindistan'da günde yaklaşık iki yüz bireye aşı öncesi danışmanlık yapan, ilerleyen günlerde bu sayının daha da artmasının muhtemel olduğunun altı çizilerek uzmanların iş yükünün önemli derecede arttığı bildirilmiştir (Vishal ve Phil, 2021).

İstatistikler ölüm oranının en fazla 80+ yaş üstü bireylerde olmakla birlikte 65+ bireylerde ve kronik hastalarda olduğunu göstermektedir (DSÖ, 2021b). Bu durum, hassas müracaatçı grubunu oluşturan yaşlı bireylerin ve kronik hastaların hem sağlık açısından hem de psikososyal açıdan ayrıca desteklenmelerinin önemini vurgulamaktadır. Bu yönüyle özellikle salgın dönemlerinde korunmaya ve desteğe ihtiyacı daha belirgin artan dezavantajlı (evsizler, yoksullar, engelliler gibi) ve hassas (kronik hastalar, yaşlılar, ruhsal hastalığa sahip bireyler) grupların sorunlarına odaklanır. Virüsün bu gruplar üzerindeki olumsuz etkilerini dikkate alarak ve ön plana çıkararak bu gruplara yönelik özel programların geliştirilmesini ve uygulanmasını sağlar. Tıbbi sosyal hizmet uzmanları, virüsün etkilerinden daha fazla etkilenen bu grupların yaşamlarını sürdürmede ve sağlıklarını korumada eğitimci, savunucu, danışman ve aracı rollerini yerine getirmeye çalışır (Amadasun, 2020).

Çalışmalar pandemi ile birlikte sağlık sistemlerine erişemeyen kişilerin sayısındaki artışa dikkat çekmektedir. Bu durum tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının önemli müracaatçıları arasında olan sağlık güvencesiz müracaatçıların sayısındaki artışı vurgulamaktadır. Bu yönüyle pandemi ile mücadelede sağlık sigortası olmayan bireylerin sağlık hizmetlerine erişiminin sağlanması tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının diğer bir önemli rolüdür. Tıbbi sosyal hizmet uzmanları, büyük çoğunluğunu yoksulların, göçmenlerin ve evsizlerin oluşturduğu bu grubun en temel insan haklarından biri olan sağlık hakkında erişimini sağlamaya çalışmaktadır.

COVID-19 salgınında yaşamını yitirenlerin yakınları başta olmak üzere bu hastalığa yakalanıp iyileşen ya da bu hastalık sürecinde karantinada kalan bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri ve günlük yaşamlarına uyum sağlayabilmeleri için çoğu bireyin sosyal hizmetlere olan gereksinimi artmaya devam etmektedir. Bu yönüyle tıbbi sosyal hizmet uzmanları, SARS döneminde de olduğu gibi hastaların ve yakınlarının ihtiyaçlarına cevap verirken özellikle krize müdahale, travma, kayıp ve ölümle başa çıkma gibi mesleğin bilgi ve beceri temellerini kullanarak COVID-19 hasta ve yakınlarına yönelik mesleki müdahalelerini gerçekleştirmeye devam etmektedir (Rowlands, 2007).

2. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, küresel bir halk sağlığı sorunu olan pandemi ile mücadelede tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının hastane ortamında üstlendikleri rolleri ortaya koymak amaçlanmıştır. Tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının rolleri, COVID-19 ve daha önceki pandemilerle mücadele kapsamında dünyada ve ülkemizde

hastane ortamında sunulan tıbbi sosyal hizmet uygulamalarını ele alan çalışma bulgularından yararlanılarak, sağlık ekibi içerisindeki rolleri ve hasta ve yakınlarına sunulan tıbbi sosyal hizmet uygulamaları başlıkları altında ortaya konulmuştur.

COVID-19 pandemisi, 21 yüzyıldaki sosyal hizmet mesleğinin de içinde bulunduğu çoğu meslek için daha önce deneyimlemediği bir durumdur. Dolayısıyla gelecekteki olası salgınlara hazırlıklı olmak adına, günümüzden dersler çıkartılarak tıbbi sosyal hizmetin yeniden düşünülmesi oldukça önemlidir. Virüsün küresel bir halk sağlığı sorunu olduğu göz önünde bulundurulduğunda, (International Federation of Social Workers [IFSW])'ın öncülüğünde diğer ülkelerce geliştirilen tıbbi sosyal hizmet uygulamalarının paylaşılması ve olası salgınlarda daha etkili tıbbi sosyal hizmet uygulaması gerçekleştirmeye yönelik uygulama standartlarının geliştirilmesi gereklidir. Bu noktada, COVID-19 sürecindeki tıbbi sosyal hizmet müracaatçı gruplarının ihtiyaçlarını, bu ihtiyaçların zmne yönelik gerçekleştirilen tıbbi sosyal uygulamalarını, uygulamaların çıktılarını/etkilerini, meslek ve meslek elemanı olarak yaşanan güçlükleri içeren kanıtlar bırakmak önemlidir. Bu kanıtlar, düzenli ve eksizsiz tutulan mesleki raporlar (bireysel görüşme raporu, müdahale planı vb.) olabileceği gibi uygulama rehberleri ve bilimsel çalışmalar da olabilir. Pandeminin hala ne zaman sonlanacağına dair net bir görüşün olmamasından hareketle tıbbi sosyal hizmet müdahalelerinin kayıt altına alınmasıyla ve paylaşılmasıyla gelecekte daha hızlı ve kapsamlı uygulamaların gerçekleştirilmesine hazırlık yapılmalıdır.

Başka bir salgına hazırlanmak için, tıbbi sosyal hizmet uzmanları pandemi ile mücadelede gereksinim duyduğu dijital teknolojilere ve uygulama becerilerine (krize müdahale, travma ve yas ile mücadele gibi) ilişkin bilgilerini yenilemeli, teorilerini, yöntemlerini ve becerilerini geliştirmelidir.

COVID-19 ve öncesindeki salgınlarda tıbbi sosyal hizmet uzmanları n saflarda çalışan sağlık ekibinin her ne kadar önemli bir yesi olsa da sağlık çalışanları ile yapılan çalışmalarda sosyal hizmet uzmanlarına pek rastlanmamaktadır. Tıbbi sosyal hizmet uzmanları özelinde yapılan çalışmalar yok denecek kadar azdır (Chun ve Sing, 2020; Rowlands, 2007). Bu yönüyle tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının bu süreçten nasıl etkilendiği ile birlikte gerçekleştirdikleri uygulamalar ve uygulamalarını gerçekleştirirken yaşadıkları güçlükleri ele alan alışmaların gerekleştirilmesine büyük ihtiyaç bulunmaktadır.

Kaynaklar

- Ajibo, H. (2020). Effect of COVID-19 on nigerian socio-economic well-being, health sector pandemic preparedness and the role of nigerian social workers in the war against COVID-19. *Social Work In Public Health*, 35 (7), 511-522.
- Amadasun, S. (2020). Social work and COVID-19 pandemic: An action call. *International Social Work*, 63 (6), 753-756.
- Badahdah, A., Khamis, F., Al Mahyijari, N., Al Balushi, M., Al Hatmi, H., Al Salmi, I., . . . Al Noomani, J. (2020). The mental health of health care workers in oman during the COVID-19 pandemic. *International Journal of Social Psychiatry*, 0020764020939596. doi:<https://doi.org/10.1177/0020764020939596>
- Banks, S., Cai, T., De Jonge, E., Shears, J., Shum, M., Sobočan, A., . . . Weinberg, M. (2020). Ethical challenges for social workers during COVID-19: A global perspective. *International Federation of Social Workers*. 15 Nisan 2021 tarihinde <https://www.ifsw.org/ethical-challenges-for-social-workers-during-covid-19-a-global-perspective/> adresinden ulaşıldı.
- Bekiroğlu, S. (2016). Türkiye'de sağlık hizmetleri kapsamında tıbbi sosyal hizmet uygulamaları. In E. E. İ. Cılga, B. Yıldırım, İ.B. Adıgüzel (Ed.), *Sosyal çalışma ve sosyal politika yazıları* (Vol. 1. Baskı, pp. 137-164). Ankara: Bellek Yayınları.
- Chen, Y.-Y., ve Zhuang, J. (2021). Roles of medical social workers in interprofessional teams: A case study of a shanghai COVID-19 quarantine centre for medical observation. *Asia Pacific Journal of Social Work and Development*, 31 (1-2), 123-131. doi:10.1080/02185385.2020.1828157
- Chun, J., ve Sing, C. (2020). What have hospital social workers been prepared for COVID-19 from sars, mers, and h1n1? *Health and Social Work*, 45 (3), 211-214.
- Gabrielová, J., ve Veleminsky, M. (2014). Interdisciplinary collaboration between medical and non-medical professions in health and social care. *Neuro Endocrinol Lett*, 35 (Suppl 1), 59-66.
- Greenberg, N., Docherty, M., Gnanapragasam, S., ve Wessely, S. (2020). Managing mental health challenges faced by healthcare workers during COVID-19 pandemic. *BMJ*, 368, m1211. doi:<https://doi.org/10.1136/bmj.m1211>

- Kontoangelos, K., Economou, M., ve Papageorgiou, C. (2020). Mental health effects of COVID-19 pandemia: A review of clinical and psychological traits. *Psychiatry Investigation*, 17 (6), 491-505.
- McNeil, K. A., Mitchell, R. J., ve Parker, V. (2013). Interprofessional practice and professional identity threat. *Health Sociology Review*, 22 (3), 291-307.
- Pappa, S., Ntella, V., Giannakas, T., Giannakoulis, V. G., Papoutsis, E., ve Katsaounou, P. (2020). Prevalence of depression, anxiety, and insomnia among healthcare workers during the COVID-19 pandemic: A systematic review and meta-analysis. *Brain, Behavior, Immunity*, 88, 901-907.
- Rowlands, A. (2007). Medical social work practice and sars in singapore. *Social Work in Health Care*, 45 (3), 57-83.
- Stanhope, V., Videka, L., Thorning, H., ve McKay, M. (2015). Moving toward integrated health: An opportunity for social work. *Social Work in Health Care*, 54 (5), 383-407.
- Stuijzand, S., Deforges, C., Sandoz, V., Sajin, C.-T., Jaques, C., Elmers, J., ... Horsch, A. (2020). Psychological impact of an epidemic/pandemic on the mental health of healthcare professionals: A rapid review. *BMC Public Health*, 20 (1), 1-18.
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2011). Tıbbi sosyal hizmet uygulama yönergesi. 15 Nisan 2021 tarihinde <https://www.saglik.gov.tr/TR,11270/tibbi-sosyal-hizmet-uygulamasi-yonergesi.html> adresinden erişildi.
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2021a). Türkiye COVID-19 bilgilendirme platformu. 15 Nisan 2021 tarihinde <https://covid19asi.saglik.gov.tr/> adresinden erişildi.
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2021b). *COVID-19 temaslı takibi, salgın yönetimi, evde hasta İzlemi ve filyasyon*. 15 Nisan 2021 tarihinde <https://covid19.saglik.gov.tr/Eklenti/40697/0/covid-9rehberitemaslitakibievdehastaiizlemivefilyasyonpdf.pdf>: T.C. Sağlık Bakanlığı adresinden erişildi.
- Vishal, M. V., ve Phil, M. (2021). Medical social work practice during COVID-19: An introspective analysis by a medical social worker from India. 15 Nisan 2021 tarihinde <https://www.ifsw.org/wp-content/uploads/2021/04/Medical-Social-Work-Practice-during-Covid-by-Dr.-Vishal-M.V.pdf> adresinden erişildi.
- World Health Organization. (2021a). Who coronavirus disease (COVID-19) dashboard. 15 Nisan 2021 tarihinde <https://covid19.who.int/> adresinden erişildi.

World Health Organization. (2021b). *Confirmed and probable COVID-19 cases and deaths by age*. 15

Nisan

2021

tarihinde

<https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoieYWRiZWVknWUtNmM0Ni00MDAwLTljYWwtN2EwNTM3YjQzYmRmliwidCI6ImY2MTBjMGI3LWJkMjQ0NGIzOS04MTBiLTNkYzI4MGFmYjU5MCI6ImMiOjh9>:
adresinden erişildi.

Xiang, Y.-T., Yang, Y., Li, W., Zhang, L., Zhang, Q., Cheung, T., ... Ng, C. H. (2020). Timely mental health care for the 2019 novel coronavirus outbreak is urgently needed. *The Lancet Psychiatry*, 7 (3), 228-229.

Youngwerth, J., ve Twaddle, M. (2011). Cultures of interdisciplinary teams: How to foster good dynamics. *Journal Of Palliative Medicine*, 14 (5), 650-654.

Yuen-Tsang, A.W.K. ve Tsien-Wong, T.B.K. (2004). Universities and civic responsibility: An actualisation of the university-community partnership model through the anti-SARS project in Hong Kong. *Asia Pacific Journal of Social Work and Development*, 14 (1), 19-32.